

Bevezető

A pedagógus mesterség és hivatás több ezer éves múltra visszatekintő ősi foglalkozás. A társadalmak fejlődésével létrejött szükségszerű munkamegosztás eredményeképpen a történelmi idők kezdetén kezdett leválni a családról a nevelést és a betűvetést hivatásszerűen űzők csoportja, akiket az ógörög pedagógosz (=gyermekkísérő) kifejezésből eredően mai egységes szóhasználatunkban pedagógusoknak nevezünk.

A történelem során alakultak, formálódtak a szakma gyakorlóiról vallott nézetek és a velük szemben megfogalmazott elvárások.¹ Hol a *műveltség* és a *vezető* szerep (antik görögök), hol a *belső fegyelem* és az *erkölcsös jellem* (római köztársaság kora), hol a *példakép* jelleg (kereszténység), majd a *gyermekszeretet* (humanizmus), a *segítségnyújtás*, a tanuláshoz méltó *körülmények biztosítása* és a *gyermek egyéniségéhez történő alkalmazkodás*, más szóval az *emberi méltóság tisztelete a gyermekben* (19-20. századi pedagógiák) kaptak hangsúlyt a pedagógusokról való gondolkodásban. Bármelyik eszmerendszert vizsgáljuk is azonban, rögtön szembetűnik, hogy a pedagógus tevékenységét évezredek keresztül alapvetően a gyermekekkel való viszonyrendszerben értelmezték, vagyis a *nevelésben* jelelték meg a munkája lényegét.

Ettől a klasszikus nevelő szereptől elválaszthatatlan a másik, az értelem művelőjéé, azaz a *tanítóé*. Az iskola intézményesülésével (lényegileg az iskola-rendszerek 17-18. században elkezdődött állami szabályozásával) ezek a tradicionális pedagógusszerepek kiegészültek másokkal, így elsősorban a *hivatalnoki* szereppel. És mind a hármat átjárja az – ugyancsak hagyományosnak tekinthető – *értelmiségi* szerepkör, amelyben a pedagógusnak a közösségre történő kisugárzása, és egyben a közösség iránti felelőssége nyilvánul meg.

Napjaink magyar valóságában – mint a társadalmi jelenségeink legtöbbje – a pedagógus hivatás is válságos napokat él meg. A szakma gyakorlói többnyire ma is a nevelő-tanító szerepet érzik magukhoz a legközelebb. Ez hívta a pályára és tartotta meg ott őket. Értelmiséginek vallják magukat, de a megváltozott külső körülmények romlása miatt fogyatkozik azok száma, akik őrizni és táplálni tudják magukban az értelmiségi létformához szükséges belső erőt. Eközben az állam hivatalnokként, rosszabb esetben szolgáltatóként kezeli és mindinkább kiszolgáltatottakká teszi őket. Az oktatásügy irányítói rendre el-elszólják magukat, és – bár pedagógusnap táján nem fukarkodnak a hízelgő szavakkal – kinyilvánítják, hogy nem becsülik sokra, esetleg lenézik, megvetik a tanító embereket.²

Holott a gondolkodó ember pontosan tudja, milyen rendkívüli a felelőssége annak, akire a jövő nemzedék nevelését bízta a társadalom. A pedagógusok tisztában is vannak értékükkel, küldetésük súlyával és annak szépségével. Ezért maradnak meg annyian a pályán. Ezt hívjuk *hivatásszeretnek*. Nélküle, és a mesterségüket hivatásze-

rúen gyakorló pedagógusok nélkül minden: jelen és jövő összeomlana. Illő tehát, hogy pedagógiai folyóiratunk induló évének utolsó számát nekik szenteljük.

A *Mester és Tanítvány* negyedik, A pedagógus című kötetében a már megszokott rovatokban találkozhat az Olvasó a pedagógusokkal. Most is – akárcsak korábban – egymás mellett, egyenrangúan szerepelnek különböző foglalkozású értelmiségiek a szerzők között: egyetemi professzor, pap, politikus, kutató, tanár, tanító, igazgató, tanuló. A nem szakmabéli is közelebbről megismerkedhet munkájával, örömeivel, problémáival és kilátásaival.

A hangsúly ez utóbbira esik. Nekünk, akik a pedagógiával valamikor eljegyztük magunkat, tekintetünket nem annyira a bajokra, mint inkább a fény sugarakra kell irányítanunk. Ilyen fény sugárként világít e kötetben *Nagyenyed* példája (Beke György és Simon János írása), *Óveges József* (Gyenesé Ferencné), *Bessenyei Ilona* (Balatoni Kinga), *Könczöl Ferencné*, *Irmus néni* (Ritter Betty), *Bor Zsolt akadémikus*, *Akik hűek maradtak* (Ujházy András), Németh László, *az Írók a pedagógiában* (Sályiné Pásztor Judit), stb. És biztató fény sugárként jelennek meg a folyóirat e számában azok a formálódó gondolatok is, amelyek egy szeptemberi konferencián adtak reményt több mint 600 pedagógusnak (Éger Veronika, Orbán Viktor, Pálinkás József, Korzenszky Richárd és Tőkéczi László írásai).

„A szellem embere nem olthatja el magában a teljesség szomját, s nem nyomhatja el az egész iránti felelősség érzetét” – írja elmúlt századunk kiemelkedő gondolkodója, írója, kísérletező pedagógusa, Németh László.³ A *Mester és Tanítvány* negyedik száma azoknak szól, akiket áthat ez a felelősség. És akik – ki-ki a maga posztján – tehetnek valamit azért, hogy minden egyes pedagógus ebben az értelemben legyen a szellem embere.

Piliscsaba, 2004. november

Hoffmann Rózsa
főszerkesztő

JEGYZETEK:

- ¹ Lásd Németh András: *A pedagógusszerep történelmi változása*, in: Hoffmann Rózsa (szerk.): *Szakmai etikai kódex pedagógusoknak. Tanulmányok, normák és esetleírások*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2003, 34-48. o.
- ² Ezen állítás alapjául azok a szakmai fórumok szolgálnak (lásd például a 2003 szeptemberében rendezett országos NAT-vitát és az erről szóló tudósításokat a médiában), amelyeken érdemi, tiszteleten alapuló párbeszéd helyett egyoldalú kinyilatkoztatások hangzanak el. Lásd még például: Nagy Mariann: *Mellőzött, leszólt pedagógusok*, Magyar Nemzet, 2003. október 24., 18. o.
- ³ Németh László: *Új enciklopédia*, in: *Pedagógiai írások*, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1980, 48. o.

